

TAHRAN NOTLARI

Necati ÜNLÜBLEBİCİ*

Doğu komşumuz İran 1,645,000 Km² olup, Türkiye'nin iki misli bir toprağa sahiptir. Şimal yarımküresinde ve Asya kıt'ası üzerinde bulunan bu ülke (38 - 25) şimal ile (62 - 44) derece şark paralelleri arasında bulunmaktadır. Toprağın % 50 sini, 1.500 metreden yüksek yayla, % 25 ini daha alçak seviyede olan çöller, % 25 sini de ziraata elverişli kısımlar teşkil etmektedir.

Tahran, önümüzdeki günlerde kuruluşunun 2.500 üncü yılını idrak edecek olan İran Şehinşahlığının başşehridir. 1796 yılında Muhammed Han Kaçar tarafından hükümet merkezi olarak kabul edilen bu şehir, 1926 da Pahlevi hanedanının iş başına geçmesinden sonra sür'atle inkişaf etmiş ve bugünkü halini almıştır. Deniz seviyesinden 1232 metre irtifada olan bu şehir iki milyon nüfuslu olup, buda takriben İranın umumi nüfusunun % 10 nu teşkil etmektedir. Modern hayatı, lüksü ve aynı zamanda sefaleti bünyesinde toplayan tahran ile diğer şehirler arasında büyük farklar bulunmaktadır. Medeni ve ileri anlayışın yanı başında taassubun izleride hissedilmektedir. Yıldızlı semaların suya vurmuş aksini andıran bu şehirde gece hayatının, çeşitlerinin azlığına mukabil şehrin aydınlatılması çok ileri durumdadır. Tahranın şimalini kaplıyan ağaçsız, sarı rengin muhtelif tonlarını taşıyan Elbruz dağları, bilhassa ormanlık ve yeşilliği fazla bölgelerden gelen turistlerin ilgilerini çekecek bir özelliكتedir.

Halkın eylenebileceği umumi eğlence yerleri yoktur. En çok sinema ve tiyatroya gitmektedirler. Filimler farsçadır. Yabancı filimlerde farsçaya çevrilerek halka gösterilmektedir. Tiyatrolar san'atta lâyük olduğu mevkiyi alamamış olup, Anadoluya turneye çıkan tiyatrolar ayarındadır. Halk umumiyetle tatil günlerini şehir dışına çıkarak yol kenarlarında araba içinde veya hemen yanbaşında piknik yapmak suretiyle geçirmektedirler. Tatil günleri çok olmakla beraber bir günü geçen tatilleri hemen hemen yok gibidir. Şeker ve Kurban bayramlarında dahi birer gün tatil yapmaktadırlar. En büyük tatilleri NEVRUZ dedikleri yılbaşı tatilidir.

* Şap araştırma ve doku kültürü lâboratuvarı mütehasısı.

Yeni yılı karşılama ve eski yılı uğurlama hareketleri de oldukça karakteristiktir. Senenin son çarşamba günü bahçelerine 6-7 öbek ot koyup ateşliyorlar, ev halkıda enbüyüğünden enküçüğüne kadar sıraya dizilip yanmakta olan alevlerin üzerinden atlıyarak günah dökme ibadet yapıyorlar. Bizim mart'ın 20 sine rastlıyan NEVRUZ günü ise özel kaplarda yetiştirmiş oldukları (arpaç, çayır vs. gibi) yeşilliği yetiştirdikleri kapla masanın ortasına koyuyorlar ve bu yeşilliğin etrafında çeşit çeşit tatlılar yemek suretiyle o, geceyi geçiriyorlar. Yeni senenin 13 üncü gününde zengin, fakir akşamın geç vakitlerine kadar evi terketmekte ve Nevruz gecesi etrafında yemek yedikleri yeşilliği akarsuya atmaktadırlar. Şehir dışına çıkamıyacak durumda olanlar dahi kapısını kapayıp yatım zamanına kadar sokak kapısının önünde beklemektedir.

İran da kadın henüz lâıyk olduğu mevkiı alamamış olup seçme ve seçilme hakkı yoktur. Erkek her ne kadar birden fazla kadınla evlenme hakkına sahip isede bu hak daha ziyade köylerde ve küçük şehirlerde kullanılmaktadır. Büyük şehirlerde ise iktisadi şartlar bu keyfiyeti frenlemiştir.

Tahrana ait bazı rakamlar : 1956 da yapılan sayıma göre, Tahran nüfusunun % 46 sı (10 yaşından yukarı olanlar arasında) okuma yazma bilmektedir. Bununda % 26 sı ilk okul mezunudur. Okuma yazma bilenlerin % 52 si erkek, % 33 kadındır. Nüfusun % 92 si müslüman, % 8 zi ekalliyettir. Tahran Üniversitesine bağlı onbir fakülte vardır. Bu fakültelerde 12.500 öğrenci tahsil görmektedir. Ayrıca 17 bin öğrencide yurd dışında tahsil etmektedir.

Tahranda : 60.000 hususi otomobil, 8.000 taksi, 1.000 hususi taksi 200 otobüs, 59.000 televizyon, 519 eczane, 225 diş tabibi, 66 hastane 74 sinema, 180 noter, 428 camii, 157 otel ve pansiyon vardır.

Tahran, gümüşcülüğü, halıcılığı, hatem işleri, işlemeleri, tarihi zenginliği ve bilhassa İran mimarisinin ve mozaik sanatının canlı numuneleri olan müze ve camileri ile görülmeğe değer bir şehirdir.

İRAN VETERİNER HEKİMLİĞİ :

Dünyanın neresinde olursa olsun hayvan sağlığı ile vazifelendirilmiş olan Veteriner Hekimler, İran'da da, İran hayvancılığını kaldırmak ve hayvancılığı memleket iktisadiyatında sözü geçer bir hale getirebilmek için elbirliği ile çalışmaktadırlar. Dâvada muaffakiyeti branşlaşmada gören İran Veteriner Hekimleri Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü, Zootečni İşleri Genel Müdürlüğü, ve Bakteriyo-

loji Müesseseleri Genel Müdürlüğü olmak üzere üç genel müdürlük halinde çalışmaktadırlar. Her ne kadar İranda hayvancılık mevzuu böylece üç koldan idare edilmekte isede genel müdürlükler arasında tam bir işbirliği ve koordine çalışma mevcuttur. Bu birlik ve beraberliğin en güzel örneğini Veteriner İşleri Genel Müdürünün aynı zamanda Bakteriyoloji Müesseseleri Genel Müdür Muavini olmasıyla vermektedir. Görünüşte üç Genel Müdürlük halinde teşkilatlanmış olan İran Veteriner Hekimliği vazife başında bir Genel Müdürlük halinde çalışmaktadırlar.

ZOOTEKNI İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ :

Yeni teşekkül etmiş olup dokuz kişilik bir şura tarafından idare edilmektedir. Zootečni mevzuu Veterinerlerin elinde olup, yalnız bu dokuz kişilik şurada bir ziraat mühendisi var oda zootečni müesseselerinin, çayır, mer'a işlerini organize etmekle vazifelidir. Zootečni müesseselerini görmediğim için fazla bir şey yazamıyacağım. Yalnız CENTO TEKNİK TEŞKİLATININ paraziter hastalıklar mevzuunda Karacabey Harasında tertiplemediği seminere iştirak eden İran delegelerinin sizdekiler gibi bizde zootečni müesseseleri yoktur sözünü kaydetmekle iktifa edeceğim.

VETERİNER İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ :

Bu genel müdürlük kendisine düşen vazifeyi aşağıda isimlerini sayacağım şubeler vasıtasıyla yürütmektedir.

Genel Müdür.

Fenni Müşavir.

Fenni Müfettiş.

Personel.

Kalem.

Karantina ve Harici münasebetler.

Neşriyat.

İşletme, hayvan mahsülleri değerlendirme ve mezbaha.

Klinik ve farmasi.

Brucella kontrol

Tüberküloz kontrol.

Parazit ve salgın hastalıklar.

Her şube kendisine düşen vazifeyi yapmakta olup bilhassa bunlardan neşriyat şubesinin televizyon programları oldukça ilgi çekicidir.

BAKTERİYOLOJİ MÜESSESELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ :

Zootekni ve Veteriner İşleri Genel Müdürleri doğrudan doğruya Ziraat Vekili tarafından tayin edilmektedir. Bakteriyoloji müesseseleri genel müdürü ise bir heyet tarafından seçilmekte ve her iki genel müdürlüğün fevkinde imtiyazlara sahip olmaktadır. Heyette : Maliye, Sağlık, Ziraat vekilleri ile Tıp Fakültesi Dekanı, Veteriner Fakültesi Dekanı, Askeri Veteriner Daire Başkanı, Enstitü Pastör Müdürü, Veteriner İşleri Genel Müdürü, Zootekni İşleri Genel Müdürü, Enstitü Müdür Muavinlerinden müteşekkil 11 kişilik bir heyet tarafından seçilmekte, Ziraat Vekili tarafından tayin edilmektedir.

İran Veteriner teşkilâtının genel taksimini izah ettikten sonra çalışmalara geçmeden bir nebze de maddi durumlarından bahsetmek istiyorum.

Maaş durumları : Genel olarak fakülteden mezun olan bir Veteriner Hekim 680 Tümen (90 dolar) ile tayin ediliyor. Bu maaşa ilâveten.

- 1 — Maaşın % 15 ile % 85 si arasında Tahran'dan uzak olma,
- 2 — Maaşın % 15 ile % 150 si arasında mahrumiyet kötü hava
- 3 — Bölge tazminatı.

Razi enstitüsünde ayrıca, maaşın % 10 nu nisbetinde sağlık parası ve miktarı enstitü müdürü tarafından tesbit edilen 250 ile 1.500 Tümen arasında enstitü hakkı denen bir para verilmektedir. Bu cümleden olarak bir veteriner hekim Razi Enstitüsünde 1.200 Tümen alıyor. 1.200 Tümenin iştirak gücü aşağı yukarı 1.500 Türk lirasının iştirak gücüne eşittir.

Terfi durumları : İranda dokuz derece memur var. Birinci dereceden, beşinci dereceye kadar iki senede, beşinci dereceden dokuzuncu dereceye kadar da üç senede bir terfi ediyorlar. Böylece maaşı az olanları daha kısa zamanda maddi sıkıntıdan kurtarma cihetine gidiyorlar.

Harcırah durumları : iki şekilde harcırah almaktadırlar.

- 1 — Bölge tazminatı şeklinde
- 2 — Yolluk olarak (Bölge harici için)

Teşkilâttaki çalışan bir Veteriner Hekim, çalıştığı bölge için bölge tazminatı almaktadır. Bu tazminatı tam alabilmek için bölgesini ayda yirmi defa dolaşmak mecburiyetindedir. Bu tazminat Veteriner He-

kimin maaşı aslîyesine göre 20 günlük harcırahı tutarındadır. Ayrıca bölgesi dışına çıktığı zaman 22.5 ile 45 Tümen arasında yövmiye almakta buna ilâvetende kilometre başına 1.5 ile 3 gran (1 gran - 10 kuruş) seyahat zaruri masraflar karşılığı olarak bir para almaktadırlar. Vesait parasında bizde olduğu gibi ayrıca hükümet tarafından ödenmektedir.

ÇALIŞMA

İhbarı mecburi hastalıklar : Bizdeki kadar kabarık değildir. Bunlar : Şarbon, sığır vebası, at vebası, çiçek, pasteurellose, yanıkara, şap, Newcastle ve kuduzdur. Aşılar parasız olup Veteriner Hekimler ve teknisyenler tarafından yapılmaktadır. Teknisyenler lise mezunu olup altı ay fakültede kurs gördükten sonra teknisyen olarak çalışmaktadırlar. Newcastle için 0.5 gran para alınıyor bu parada Razi Enstitüsüne veriliyor. Spiroketa aşısında hayvan sahibi tarafından para ile alınmakta ve ücretsiz olarak teknik elemanlara yaptırılmaktadır.

Bütün Veteriner Hekimler Devlet müesseselerinde çalışmakta olup bizdeki gibi az da olsa serbest çalışan veteriner yok. Mesaiden sonra özel kliniklerde çalışanlar varsada henüz İranda serbest Veterinerliğin tutunacağı ve iş yapacağı kanısında değiller.

Bakteriyoloji müesseseleri bünyesinde ve Veteriner işleri genel müdürlüğü teşkilatında gıda tahlil laboratuvarları yok. yalnız Veteriner Fakültesinde böyle bir laboratuvar olup, bütün gıda muayeneleri orada yapılmaktadır. Et ve süt muayeneleri Veterinerler tarafından yapılmaktadır. Diğer gıda tahlilleri ise doktorlar tarafından yapılmaktadır. Dokuz gıda mütahassısı vardır. Bunların beşi Fakültede, ikisi Veteriner İşleri Genel Müdürlüğünde, biri Tahran biride İsfahan belediyesinde çalışmaktadır. Kesimi 100 den fazla olan mezbahalar muayene Veteriner Hekimler tarafından, 100 den aşağı olan mezbahalarda muayene ise teknisyenler tarafından yapılmaktadır.

RAZİ ENSTITÜSÜ

Tahrana 50 Km mesafede Heserek nahiyesinde Razi isminde bir doktorun lâboratuvarının genişletilmesi ile tesis edilmiş 30 senelik bir maziye sahiptir. F.O.A. ve CENTO teknik teşkilâtının aldığı müşterek bir kararla da önümüzdeki ilk beş sene içinde orta şark araştırma enstitüsü halinde geliştirilecektir.

İranda Bakteriyoloji Müesseseleri merkezileştirilmiş olup merkez olan Razi Enstitüsüne bağlı bölge lâboratuvarları vardır. Bunlarda daha ziyade saha tatbikatı ile uğraşmaktadırlar.

Enstitünün yedi milyon tümen bütçesi vardır. Bu parayı harcamakta enstitü müdürü tam salâhiyete sahiptir. Yalnız hesaplar Maliye Vekâleti hesap uzmanları tarafından kontrol edilmektedir. Enstitü fen kurulu her sene Maliye Vekâletine yıllık çalışmalarına dair 80 - 100 sayfayı tutan bir kitap halinde yıllık çalışma programını veriyor. Sene sonunda da o, rapor üzerinden çalışmalarının rapora uygun olup olmadığı tetki kediliyor. Enstitü aynı zamanda doğrudan doğruya dış memleketlerden ihtiyaç maddelerini alma imkânlarında sahiptir. Böylece ihtiyaç maddelerini daha ucuz, daha kısa zamanda temin etme imkânına sahip bulunmaktadır.

Enstitüye tayinler enstitü müdürü tarafından yapılmaktadır. Enstitüde çalışan bütün arkadaşlar en az bir lisan biliyor. Birden fazla bilenlerin yüzdeside % 50 den aşağı değildir. Orada ihtisas diye bir şey yoktur. Enstitüde çalışmaya başlayan her Veteriner Hekim çalıştığı mevzuda bir tez hazırlıyor, fakülteye veriyor ve doktor ünvanı kazanıyor.

Razi Enstitüsünde Veteriner Hekimleri çalışmaya teşvik eden bazı faktörlerde vardır.

1 — Tahran'da mesai sabah saat 7,30 dan 13,30 za kadardır. Razi Enstitüsünde ise sabah saat 8 den 17 ye, 13,30 dan 17 ye kadardır. Öğleden sonrası için enstitü hakkı diye isimlendirdikleri ve takdiri enstitü müdürü tarafından yapılan 250 - 1.500 tümen arasında bir para almaktadırlar.

2 — Araştırma içinde her araştırma yapan arkadaş araştırmanın ehemmiyetine göre her araştırma için iki ilâ dört bin tümen arasında bir mükafat almaktadır.

3 — Her sene sonunda Tarım Bakanlığından 90 - 100 bin tümen bir para geliyor. Buda orada çalışanlar arasında kariyerlerine göre işcisinden müdürüne kadar dağıtılıyor. Bu dağıtım enstitüde teşekkül eden bir komisyon tarafından yapılmakta olup çalışma durumları nazari itibara alınarak yapılmaktadır.

Enstitü veteriner servis ve beşeri servis olmak üzere iki kısımdan ibarettir. Her iki kısımda bir müdür tarafından idare edilmektedir. İki müdür muavini vardır. Biri veteriner servise diğeri beşeri servise bakmaktadır. Veteriner serviste 29, beşeri serviste 13 Ve-

teriner Hekim çalışmaktadır. Beşeri servisin istihsal ettiği biyolojik maddeler enstitü pastör kanalı ile beşeri tababete intikal ettirilmektedir. Enstitü pastör doktorların elinde olup bizdeki hıfzısıhha statüsünde bir mikrobiyoloji enstitüsüdür.

VETERİNER SERVİS :

1 — PARAZİTOLOJİ

- 1 — Helmitoloji
- 2 — Artropodoloji
- 3 — Protozooloji

2 — TEŞHİS

- 1 — Tavuk hastalıkları
- 2 — Şarbon
- 3 — Liyofilizasyon
- 4 — Aşı tevzi

3 — BRUCELLOSİS

- 1 — Teşhis
- 2 — Aşı

4 — AT VEBASI

5 — ŞAP

6 — ÇİÇEK

7 — TECRÜBE HAYVANLARI

8 — STERİLİZASYON

9 — KİMYA

10 — BEŞERİ KISIM

Bütün bu kısımlar birer departman halindedir. Gayet güzel çalışma imkânlarına sahiptirler. Her departmanda aşı hazırlanmaktadır. İstihsal edilen biyolojik maddeler tevzi veya liyofilizasyon safhasına gelinceye kadar ilgili departmanlar tarafından hazırlanmakta, bundan sonraki kısımda tevzii veya liyofilizasyon kısmında yapılmaktadır. Lâboratuvarlarda kullanılan solüsyonlar kimya departmanı solüsyon hazırlama servisinde yapılmakta ve ihtiyaçları nisbetinde lâboratuvarlara verilmektedir. Ayrıca Elektroforez servisi ilede kimya departmanı beşeri kısma yardımcı olmaktadır.

Şap lâboratuvarında iki seneden beri istihsal edilen aşı nesic kültürü aşısıdır. Aşı divalan olarak A ve O tiplerine karşı hazırlan-

maktadır. Kendi ifadelerine göre 21 inci gün başlıyan muafiyet altı ay devam etmektedir. Mono valan olarak ta yalnız Asia tipine karşı hazırlamaktadırlar.

Doku kültürü lâboratuvarı bir yandanda muhtelif virusların doku kültürüne adaptasyonları üzerinde çalışmaktadır.

S U M M A R Y

I Went to Iran for 3 months to work on tissue culture and Foot - and - Mouth Disease Laboratory.

It is written here some information about the institute which I worked and the veterinary organization in Iran.